

REFLECȚII DE ORDIN TEORETIC ȘI JURIDIC ASUPRA INFRAȚIUNII DE TRAFIC DE FIINȚE UMANE (art.165 CP RM)

Raisa ENACHI

Catedra Drept Penal și Criminologie

In a society where most people do not seek their own interests, and their earnings than in a society where violence of any type is considered as something normal and even necessary, in a society in which adherence to the "principles" of Western democracy is ahead of that of the individual as a human being not a human-and finds the place that it should occupy in society.

Trafficking in human beings is a global phenomenon, which is why it is necessary that the international community, besides, the states also engage in solving it.

Traficul de ființe umane este un fenomen global, acesta fiind motivul pentru care este necesar ca, pe lângă comunitatea internațională, statele să se angajeze de asemenea în combaterea acestuia. Traficul de ființe umane este una dintre cele mai monstruoase crime prin care făptașii doresc să determine regresul civilizației. Este un fenomen cu consecințe grave asupra siguranței, sănătății și drepturilor fundamentale ale victimelor. Traficul de ființe umane este în mare măsură rezultatul crimei organizate; astfel, proporțiile pe care fenomenul le-a atins astăzi au ca explicație profitabilitatea acestuia. O serie de aspecte au favorizat procesul și au dus la dezvoltarea lui, traficantii având de înfruntat un număr mic de obstacole și de obținut numeroase beneficii.

Inechitatea și sărăcia sunt cauzele de bază ale traficului. Discriminarea de gen în cadrul comunității și al familiei, precum și toleranța față de violența îndreptată în special împotriva femeilor și a copiilor își au importanța lor. Lipsa legislației corespunzătoare, precum și a voinței politice referitor la abordarea acestei probleme, politicile de emigrare restrictive, globalizarea industriei sexuale și implicarea rețelelor transnaționale de crimă organizată sunt alte cauze ale acestui flagel [1].

În Protocolul privind Prevenirea, Combaterea și Sancționarea Traficului de persoane, în special de femei și copii, adițional la Convenția ONU împotriva crimei organizate transfrontaliere, adoptat în 2000, au fost inserate două inovații în domeniul traficului. Prima: a fost elaborată o definiție internațională justă a traficului de ființe umane. A doua: definiția oferită de Protocol este una destul de extinsă ca domeniu de aplicare și include munca forțată ca unul dintre scopurile traficului, pe lângă scopul exploatării sexuale. Însă, Protocolul enunță câteva distincții clare între „traficul în scopul exploatării sexuale” și „traficul în scopul exploatării muncii și a serviciilor”. Aici trebuie ținut cont de faptul că exploatarea sexuală nu reprezintă munca forțată. Traficul, la moment, se referă la circulația persoanelor, deseori ilegală, peste hotare sau pe teritoriul aceluiași stat, fiind o activitate comercială care finalizează cu exploatarea prin muncă sau sexuală.

Pornind de la aceste considerente introductive, în abordarea problematicii prejudiciului cauzat prin astfel de infracțiuni plecăm de la careva rațiuni teoretice privind ființa umană, privită sub aspectul unor valori care implică, pe lângă existența lor obiectivă, și o apreciere personală și o atitudine de recunoaștere față de aceste valori [2].

Aceste valori în dreptul penal sunt abordate ca bunuri sau obiecte juridice, din momentul în care el și-a propus ca obiectiv protejarea acestora. Bunurile juridice, care pot fi de natură materială și spirituală, precum viața, integritatea fizică, onoarea etc., sunt considerate condiții sau opțiuni folositoare atât persoanei, cât și liberei sale dezvoltări, în contextul unui sistem social bazat pe aceste obiective și care sunt necesare pentru funcționarea sistemului însuși [3]. Pentru ca bunurile juridice să poată fi percepute, este necesar a fi încorporate în obiecte materiale, care apar astfel ca materializări ale acestora și care sunt tutelate de o normă penală. Între obiectul material și cel juridic apare un fenomen de reflexie, pentru care lezarea celui material se răsfrânge în dauna juridică produsă celui juridic. Prejudiciul este mult mai evident dacă este în relație cu obiecte materiale afectate de comportamentul ilegal exprimat în infracțiune, fiind posibilă astfel o cuantificare a acestuia [4].

Pentru o înțelegere mai detaliată a acestei abordări care se răsfrânge la infracțiunile de trafic de ființe umane, pornim de la doctrina și legislația penală a Italiei, deoarece prevede o abordare mai generoasă.

Fapta de trafic este incriminată în art.601 din Codul penal al Italiei (în continuare – CP It.). Un articol care a constituit un obiect al reformei penale, concretizate prin Legea privind unele măsuri contra traficului de ființe

umane (nr.228/2003), lege prin care s-au adus numeroase modificări Codului penal Italian. Conform art.601 CP It., persoana care comite infracțiunea de trafic de ființe umane în condițiile prevăzute la art.600 sau în scopul menționat în primul paragraf al acestui articol, respectiv: fie prin înșelăciune sau prin violență, amenințări, abuz de autoritate sau profitând de o situație de inferioritate fizică sau mentală ori de stres, fie prin promiterea sau acordarea de bani sau alte beneficii persoanei care are autoritate asupra victimei, fie prin intrarea sau prin rămânerea în/sau pe teritoriul statului sau odată cu tranzitarea acestuia – se pedepsește cu închisoare de la 8 la 20 de ani. Pedepsa este majorată cu o treime în cazul infracțiunilor menționate la prezentul articol când acestea sunt săvârșite împotriva unui minor sub vârsta de 18 ani sau sunt orientate spre exploatarea victimei în prostituție dacă victima este supusă traficului de organe. În noua sa configurare, spre deosebire de cea anterioară, se pot identifica două conduite diferite:

a) Conceptul de trafic de ființe umane, care deja se regăsește reglementat în condițiile prevăzute de art.600 CP It., este preluat de Convenția de la Geneva referitoare la sclavie, încheiată între Italia și alte state la 25.09.1926 și ratificată la 26.04.1928, conform căreia acesta cuprinde, printre altele, orice act de comerț sau de transport de sclavi. În accepțiunea unor autori, ca obiect material al infracțiunii de sclavie, prevăzute de art.600 CP It., este considerată persoana umană, în timp ce situația juridică a unei persoane, care din starea de libertate este pusă în starea de sclavie, este considerată obiect al ofensei criminale [5].

b) Fapta de a comite una din conduitele enumerate de norma juridică, în scopul săvârșirii uneia din infracțiunile prevăzute de art.600 CP It. (și anume: de a o exercita asupra unei persoane, puteri corespunzătoare dreptului de proprietate). Astfel de conduite constau în determinarea unei persoane, prin înșelăciune sau constrângere, prin violență, amenințare, abuz de putere sau profitând de o stare de inferioritate fizică sau psihică, sau de o stare de necesitate, sau prin promisiuni sau prin oferirea de sume de bani sau de alte avantaje persoanei care are autoritate asupra acesteia, de a intra, a rămâne, a ieși sau a se transfera într-un stat [6].

Ținând cont de particularitățile obiectului material, doctrina italiană a considerat că aceste infracțiuni fac parte din categoria celor cu multiplicitate necesară omogenă de obiecte materiale personale, deoarece, pentru existența lor, este necesară o multiplicitate de obiecte materiale formate din entități de aceeași specie. Tocmai această multiplicitate, pentru care legea folosește explicit pluralul în sens indeterminativ, este indispensabilă pentru existența infracțiunii și constituie un element ulterior de cuantificare a obiectului material [7].

Doctrina italiană abordează și ipoteza traficului de ființe umane săvârșit cu acordul victimei, în cazul persoanelor minore sau al celor incapabile. Astfel, pot fi întâlnite infracțiuni de sustragere consensuală a minorului (art.573 CP It.) și de sustragere a unor persoane incapabile (art.574 CP It.), în care obiectul material este persoana, respectiv minorul care consimte, dar și incapabilul, în timp ce subiect pasiv este părintele – pentru infracțiunea de la art.573 CP It. sau tutorele ori curatorul – în cazul infracțiunii de la art. 574 CP It. [8].

Sunt situații când infracțiunea de trafic de ființe umane are și un obiect material real, cum ar fi cazul infracțiunilor reglementate de art.600-ter și de art.600-puter CP It. privind pornografia infantilă, în care obiectul material al infracțiunii este „materialul pornografic” reprezentat de imagini virtuale realizate prin utilizarea de imagini cu persoane sub 18 ani sau cu părți din acestea. Prin „imagini virtuale” se înțelege imaginile realizate prin tehnici de elaborare grafică neasociate total sau parțial unor situații reale, a căror calitate de reprezentare le face să apară ca adevărate situații nonreale [9].

În legislația penală franceză, traficul de ființe umane este incriminat la art.225-4-1 CP al Franței. Potrivit acestuia, „traficul de ființe umane se face în schimbul unei remunerații sau al oricărui altfel de avantaj sau prin promisiunea unei remunerații sau avantaj prin recrutarea unei persoane, transportarea, transferarea, cazarea sau primirea, pentru a o pune la dispoziția unui terț, chiar și neidentificat, fie pentru a permite comiterea împotriva acelei persoane a infracțiunii de proxenetism, de agresiune sau de atingeri sexuale, de exploatare în cerșetorie, în condiții de muncă sau de cazare contrare demnității sale, fie pentru a constrânge acea persoană să comită orice crimă sau delict”.

Doctrina penală anglo-americană consideră că prejudiciile de natură penală sunt departe de a fi limitate doar la leziunile fizice, fiind extinse de la tangibil la intangibil, de la obiecte pur corporale la interese și valori necorporale. În cazul unor infracțiuni de trafic de ființe umane, de răpire sau în cazul unor infracțiuni sexuale nu există nici o vătămare fizică, iar în altele, cum ar fi violul, vătămarea fizică poate fi nesemnificativă, de aceea prejudiciul semnifică pierderea unei valori, nefiind numai obiectul în sine, dar și aprecierea și atitudinea altora față de aceasta [10].

Conform paragrafului 180b din Codul penal al Germaniei, trafic de ființe umane este considerat atunci când o persoană constrânge, pentru a obține foloase materiale, o altă persoană să înceapă să practice sau să

continue să practice prostituția, datorită situației de constrângere în care se află. Caz în care făptuitorul primește pedeapsa cu închisoare de până la 5 ani sau o amendă. Iar paragraful 181 din același Cod prevede traficul agravat de ființe umane. În doctrina penală germană s-a apreciat, de altfel, că un clasament al bunurilor juridice se presupune a fi derivate din principiile constituționale, astfel că valori ale personalității, precum libertatea umană, valorează mai mult decât bunurile materiale precum proprietatea, iar viața și integritatea corporală presupun nu doar valori personale, dar și bunuri juridice individuale [11].

În Codul penal al Republicii Moldova traficul de ființe umane este reglementat în art.165. Specific infracțiunii de trafic de ființe umane este faptul că, după cum rezultă și din analiza semantică a denumirii infracțiunii, acțiunile sunt îndreptate nu împotriva unei persoane, dar împotriva mai multora, astfel încât obiectul material este multiplu, întrucât multiplicitatea obiectelor materiale este indispensabilă pentru existența infracțiunii. Astfel, autorii S.Brînză și I.Ciobanu susțin existența obiectului material în cazul în care vătămarea obiectului juridic secundar se face pe calea influențării nemijlocite infracționale asupra corpului victimei. Infracțiunea de trafic de ființe umane face parte din categoria infracțiunilor de rezultat, întrucât este îndreptată împotriva unei persoane umane, privită ca obiect al acțiunii, atât sub aspect fizic, cât și psihic, și este prejudiciată prin infracțiune. La o analiză semantică a conceptului de „trafic” se are în vedere și sensul unui comerț ilicit [12], care este cel mai apropiat de sensul folosit în dreptul penal. Potrivit comentariului judiciar realizat de Plenul Curții Supreme de Justiție, expresia „trafic de ființe umane” semnifică recrutarea, transportarea, transferarea, adăpostirea sau primirea unei persoane în scop de exploatare sexuală comercială sau ne-comercială, prin muncă sau servicii forțate, în sclavie sau în condiții similare sclaviei, de folosire în conflicte armate sau în activități criminale, de prelevare a organelor sau țesuturilor pentru transplantare, săvârșită prin: amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei, inclusiv prin răpire, prin confiscarea documentelor și prin servitute, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, prin înșelăciune, abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, prin darea sau primirea unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, cu aplicarea violenței periculoase pentru viața, sănătatea fizică sau psihică a persoanei; prin folosirea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordnarea persoanei ori prin folosirea violului, dependenței fizice, a armei, a amenințării cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane, precum și prin alte mijloace. Iese în evidență faptul că traficul este o operațiune multilaterală, pentru că implică persoane care „procură”, „beneficiază” de persoanele traficate, care sunt constrânse să joace rolul de simplă „marfă”. Conduita infracțională a acestor subiecți activi n-ar fi posibilă fără existența „beneficiarilor”, care, la rândul lor, cu bună-știință și cunoscând ilicitatea unor astfel de acte, profit de persoanele traficate sub diverse forme, fie prin exploatare sexuală, folosirea la diverse munci „la negru” sau forțate, folosirea victimelor ca simpli „sclavi” etc., fie acceptă, îngăduie sau chiar încurajează astfel de acte.

Legislația privind traficul de ființe umane a fost mult îmbunătățită și racordată la cadrul legislativ european. Dar, totuși, rămâne o preocupare majoră în Republica Moldova: sunt necesare măsuri suplimentare pentru a aborda acest ilicit care distruge atât de multe vieți, inclusiv urmărirea penală a infractorilor, indiferent de faptul cine sunt și cât de puternici pot fi [13]. Utilizarea insuficientă a asistenței juridice internaționale atestă rezultate modeste în lupta contra traficului de ființe umane: la răspundere penală sunt trași doar cei mai neînsemnați traficanți (instigatorii sau complicii), persoanele care racolează, adăpostesc sau transferă victimele. Concomitent, datorită colaborării pasive internaționale dintre organele de resort, rareori sunt trase la răspundere penală persoanele care nemijlocit exploatează victimele (autorii) și, practic, niciodată acele persoane care, deși nu sunt implicate direct în exploatarea victimei, dirijează activitatea criminală și obțin veniturile principale de pe urma traficului de ființe umane (organizatorii). Necorelarea activităților procesuale ale organelor de urmărire penală, pe de o parte, și ale instanțelor judecătorești, pe de altă parte, exercitarea defecuoasă a atribuțiilor conform competenței delegate prin lege, precum și neglijarea rolului societății civile în aceste activități generează un dezechilibru substanțial la nivelul obținerii rezultatului final: prevenirea, combaterea și sancționarea traficului de ființe umane.

Din perspectivă juridico-penală, dinamica fenomenului impune o continuă adaptare a legislației și a celorlalte măsuri sociale adiacente, fapt ce necesită un studiu atent al diverselor legislații care au înregistrat reale succese în domeniul combaterii și prevenirii traficului de ființe umane. Aceste reglementări vor putea servi ca model pentru crearea unor norme și standarde naționale și internaționale în sfera prevenirii și combaterii

traficului de ființe umane. Indiferent însă de rigoarea cu care infracțiunea de trafic de ființe umane va fi reglementată și sancționată la nivel internațional și național, dacă statele lumii nu vor avea în vedere, în primul rând, luarea măsurilor necesare pentru combaterea cauzelor sociale și economice care întrețin fenomenul în sine.

Referințe:

1. <http://www.unfpa.org/gender/violence1.htm>.
2. Hall J. General Principles of Criminal Law, Second Edition, The Bobbs-Merrill Company Inc., Indianapolis – New York, p.217.
3. Dirk Dubber M. Theories of Crime and Punishment in German Criminal Law, Buffalo Criminal Law Center, p.683.
4. Eser A. The principle of “Harm” in the concept of crime: a comparative analysis of the criminally protected legal interests, Duquesne U. L. Rev. 137, 97, 225, p.411.
5. Gianniti F. L'oggetto materiale del reato. - Milano: Dott. A. Giuffre, 1966, p.142.
6. Delpino L. Diritto Penale, Parte Speciale, XVI Edizione. - Napoli: Giuridiche Simone, 2008, p.520.
7. Gianniti F. Op.cit., p.124.
8. Fiore C. Diritto Penale, Parte Generale. - Torino: UTET, 1993, p.163.
9. Bianchi M., Delsignore S., Idelitti di pedo-pornografia fra tutela della moralità pubblica e dello sviluppo psico-fisico dei minori, - Padova: CEDAM, 2008, p.118-121.
10. Hall J. Op.cit., p.217; Eser A. Op.cit., p.370.
11. M. Dirk Dubber. Theories of Crime and Renishment in German Criminal Lax, Buffalo Criminal Law Center, p.693.
12. www.dexonline.ro
13. <http://www.un.md>

Prezentat la 21.02.2012